

dan zal zij groote grotere dan deze, de man, die langs aanvankelijk kennugung der Welt, laarna geradikaliserender beweging komt tot de anten, akten van in, Wat zal men denken, die in de manifestatie van van God ziet? Den hem toen nog onaannden Abschnitt: dat slechts een ust voor de natie zoóver, te zien Mode, zur Ungeucht zu werden, (IV, 563)? ig gewend, elkaar te geven, dat de lie zulke wijsheid he rostra af tot in missloegen, vooregelyke droomen n van 't pantheis- de tijd, dat de rechterhand lieve ven, zonder ook te linkerhand, die indertjes wurgde, en. Toch zijn ook t, ja overstróómd; ald formaat heb- Kultuurkring verp den leeftijd der te fier waanden s lands vergaderdeze hadden ontsigse propaganda, dat „volk“ het ch, doch een anas, indien onderde allerchristeljk- nderdaad, we zijn njk of oratorische naneefjes-Op- ijven door schier r in de pers alle n een enkele ker- r voor een mee- zoo onvoorzichtig r God beware u, onderscheid tus- vergeten; en dat je eenig landoor- ling, om niet te a ontvangen, den begaan. Zegt het een jaar lang col- at gij tegenover t te belijden uw achtige, Schepper het, dat gij geen te goed bedrijven gen zit, zooals de t kind; en dat ge ham Kuypen nog een naamgenoot ok onvoorzichtig van oorlogs- en gij na een jaar te belijdenis niet theist tegen pan- der gedaan? „Er- bij ons verba, treft, alleen God en het passivum vij alleen dan de nnen, indien God r Zich gereser- ata der gerefor- ba of begrippen ch, geschapen in n, bekeerden han- na, maar dan langs met Jezus als den v huis terug, en at de wereld van automatisch Er- Selbst“; en houdt, dat wie het „er- geschied“ récht den opbouw van gewricht slechts

dan leveren, en van deze leverantie boven alle farizeeers gerechtvaardigd als voor God rechtvaardige naar zijn huis gaan kan, wanneer hij niet op een verborgen wereld-immanenten „god“, noch aan een verborgen god-immanenten wil, doch aan het geopenbaarde Woord van den in Christus openbaren God zich conformeeft van dag tot dag. Dan hebt ge ook geen enkele behoefte, u om te schakelen vanwege den bezettingstoestand, die den echt filosofischen, en dus niet afgetrokken, niet verstrooiden Fichte zoozeer verward heeft; en ge gaat dan niet eens een nieuw tijdperk inluiden, want tusschen de kadans der journalistiek van den paradepas en het rythme van de Apocalypse hebt ge dan wel terdege leeren onderscheiden.

Een tweede verschilpunt tusschen Fichte en ons hier wijs ik aan, en nu houden wij zelf den paradepas in: wij zullen bij het einde van dezen cursus ons moeten onderzoeken, of wij onze harten hebben gekeerd tot den confessioneel ons bekend geworden God. Wij zijn in ons bezet gebied en in deze academische zaal zoo zeker niet van elkaar, als Fichte het dacht te zijn van zich en zijn geachte toehoorders. Toen Fichte zijn Reden ging houden, stak hij vertrouwend van wal: hij wilde de deutsche natie die betere wereld, dat Erzeugungs-mittel van daareven schetsen, haar Dasein, en de ware Eigentümer ervan aanwijzen, en de Mittel ihrer Erzeugung aangeven. Maar als hij dan, om ook maar zelfs zijn rede een weg te kunnen banen, verklaart, für Deutsche schlechweg, von Deutschen schlechweg te zullen spreken, en daartoe alle scheiding makende antithesen, als evenzoovele gevolgen van de ongelukken van vele eeuwen terzijde te zullen stellen, dan schrijkt hij voor dit reusachtig ondernemen niet terug. Immers: zijn geachte toehoorders zijn toch het puik der natie, de geestelijke élite, waar de geest van god, ik schrijf tweemaal een kleine g, in woont. Zij, de romantisch Gebildete, hebben toch deswege „begrip“ voor die nieuwe wereld en haar nieuwe ordening? „Sie, Ehrwürdige Versammlung, sind zwar meinem leiblichen Auge die ersten und unmittelbaren Stellvertreter, welche die geliebten Nationalzüge mir vergegenwärtigen und der sichtbare Brennpunkt, in welchem die Flamme meiner Rede sich entzündet“. En zoo zullen zij het zijn, die den Grundzug der Deutschheit, d.w.z. den grondtrek, waaraan ge de zich ontplooiende godheid het snelst herkent, vertoonen. Deze Grundzug der Deutschheit is het, „wodurch wir den Untergang unsrer Nation im Zusammenfließen derselben mit dem Auslande abwehren“. Ja, ja, de fine fleur is weer aanwezig, lieb Vaterland, kannst ruhig sein, professoren van het pantheïsme zijn sterker garantie dan generaals, en Draufgänger. Maar wij hier in Kampen zijn zoo menselijk zeker niet van elkaar. Wie zich niet bekeert, die gaat ons zeker verloochenen. Onze zekerheid van u als burgers reikt niet verder dan ons kerkelijk oordeel der liefde aangaande u. Dat is niet de glorie der kerk, doch de majesteit der gemeenschap die God in haar als nieuwe menscheid Zijn naam gesticht heeft. Wij gelooven niet, dat wie onze Bildung deelachtig wezen wil, daarmee meteen garantie heeft en schenkt van 't participeeren aan die nieuwe ordening, welke daar is in Christus Jezus onzen Heere. Wij gelooven, dat de Judassen niet buiten maar in den apostolischen kring tot zelfopenbaring veranlasst worden; en we zouden dat apostolisch praerogatief van zulke Veranlassung te geven, niet gaarne missen; wij staan of vallen daarmee onzen Heere. Wee den zoetsappigen bleekneuken-kring, die geen stieren kwaad maakt, of die meent, al heel wat gepresterd te hebben, als hij tot den stier zegt: wat denkt ge wel, ik laat me niet door u provoceren; ik zal al mijn roode lappen planmässig wegbergen, totdat gij, stier, tot menschenrede gekomen zijt. Indien wij hier in deze Kerkelijke Hoogeschool het Woord trouw bediend hebben, zal openbaar worden, in wie de Geest van God, en in wie de geest van Fichte's afgod is. Wij hebben van U allen, mijne heeren, een geloofsgetuigenis gehoord; en gij hoopt op een classis, die het u weer afvergen zal. Er zijn er meer geweest, die zoo gesproken en gehoopt hebben. Ze zijn ten deele uit onze geleerden, ten deele van onze spreekkoren weggegaan, want ze waren van ons, of van onze stoottroepen niet. Verwondert u niet over de verandering van beeldspraak, die van spreekkoren op stoottroepen vervalt. In elken fichtiaanschen, dan wel antifichtiaanschen staat zijn de stoottroepen meteen, en juist, spreekkoren. Want het is een kwestie van „geloof“, over en weer. Hebt gij het misschien wel eens vergeten amice, ook in uw corpsleven? Hebt ge altijd kunnen bidden, ook samenbidden, en uw samenbidden altijd willen praepareeren?

En eindelijk, want ik moet me naar het einde haasten, Fichte heeft — hoe kon 't ook anders — zijn nieuwe wereld willen helpen bouwen met een neue Erziehung. De nieuwe jeugd moest van den bezetter van binnen uit den staat bevrijden. De nieuwe opvoeding is hét Erhaltungsmittel einer deutschen Nation „überhaupt“, verklaart Fichte. Ja, dat is zoo zijn filosofie: 'n Nation überhaupt te construeeren, net zooals sommige gereformeerden een Kirche überhaupt hebben geconstrueerd. Prompt naar hetzelfde recept, waarmee dan laatstbedoelden deze Kirche überhaupt abstraheren van haar „Umgebungen in Zeit und Raum“, gaat ook Fichte diese deutsche Nation alzoó abstraheren; en dan komt er, ge kunt 't op uw vingers uitrekenen, eerst een verhandeling over het Wesen der neue Erziehung im allgemeinen; zij blijkt eene durchaus neue und vorher noch nie also bei irgendeiner Nation dagewesene Nationalerziehung der Deutschen te zijn. Ik waag geen enkele poging meer om ze in details te teekenen. Ik zeg alleen maar dit: dankt God, dat gij hier geleerd hebt, dat Kerk, noch geloof, noch confessie, noch Theologie, ooit los zijn van de „Umgebung in Zeit und Raum“; dat het daarom heden voor u de „welaangename tijd“ en op straat de „welaangename plaats“ is voor het belijden van uw God. Als ge dat niet ziet, en gelooft, zijt ge uw vacantie evenmin waard als den leergang hier. Alleen zóó, d.w.z., met in rekening-bren- ging van deze fundamentele geloofsverschillen kunt gij, mijne heeren studenten, en kunnen zij, die u voorgaan, thans het hoofd buigen voor den God der eeuwen, en mutatis mutandis, als kerkmenschen eindigen zóó als Fichte geëindigd is: Es ist daher kein Ausweg: wenn ihr versinkt, so versinkt die gansche Menschheit mit, ohne Hoffnung einer einstigen Wiederherstellung.

In het geloof echter aan Gods volharding in Zijn heiligen, welk geloof Fichte's woorden van daareven tot een spreken in den modus irrealis proclameert, verklaar ik den cursus voor gesloten.

K. S.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater,

Hoe blij was ik, toen de hoofdredacteur van dit blad — toen nog niet vrijgemaakt —, al was de reformatie in ons gewest voorspoedig ingezet, mij vroeg van uit de stad in het Noorden mijn brieven aan zijn adres te zenden.

Vooreerst, omdat ik mocht gelooven, dat de „Reformatie“, het blad, dat de liefde van een groot deel van ons gereformeerde volk, en de waardeering van velen daarbuiten had gewonnen, niet het minst in de eerste weken van den oorlogstijd, toen alles als in grooten schrik als lamgeslagen scheen, en de „Reformatie“ moedig opriep tot weer wakker en strijdbaar worden, straks weer zou verschijnen.

Zelfs sociaal-democraten riepen om de „Reformatie“, en waren dankbaar voor haar kloek geluid, dat, helaas, zoo spoedig moest verstommen.

In de tweede plaats was ik blij, omdat ik het voorrecht zou mogen genieten, nu mij de mogelijkheid werd benomen, mij, als zoovele jaren tot mijn gewestgenooten te richten, alle vrienden in heel ons land te ontmoeten.

Ik dank dit meer aan ons gewest dan aan mij zelf, want, gelijk in de dagen der Afscheiding, mocht het door Gods genade opnieuw voorgaan in het werk der vrijmaking uit den druk, waarin opnieuw onze kerken, en nu in dezen oorlogstijd, door Synodaal geweld waren geraakt.

Mogen wij niet hopen, dat allerwege de reformatie zal doorbreken? Toen ons land in de macht van den vijand was geraakt, hebben wij het geloof en de hoop niet opgegeven, dat wij eens weer een vrij Nederland zouden zijn. Waarom?

Omdat hier, in dit kleine land, te midden van een groote wereld, waaruit de kracht van Gods Woord, de wortel ook van Europa's kracht, scheen te worden weggenomen, nog bewaard bleef een kerk en een volk, dat vasthield aan de Calvinistische beginselen, d.w.z. aan de volkomen gehoorzaamheid aan den Koning der kerk en den Koning ook van den staat, en van de maatschappij, den Koning toch der koningen, onzen Heere Jezus Christus.

Zou die Koning dit land dan niet meer vrij doen worden?

Wij baden er om, wij mochten er op hopen.

Maar voorts — ik herinnerde er nog eens aan, toen wij in 1937 in Amsterdam den grooten bondsdag mochten houden ter herdenking van het vijftigjarig bestaan van den bond van J.V. op G.G. — omdat wij mochten denken aan het gebed der vaderen van de Dordtsche Synode, toen zij de belijdenisschriften hadden aanvaard, die de Souvereiniteit Gods over gansch het leven beleden, dat, als de Heiland terug zoude komen op de wolken des hemels, Hij hier in dit kleine land nog altijd een volk, een kerk zoude vinden, die deze belijdenis had gehandhaafd en nog beleefde, als een groot en goed getuigenis voor heel de wereld.

Mochten wij niet gelooven, dat de Heere die bede zal verhooren?

Wij zijn nu als land en volk weer vrij en mogen met den opbouw van wat gebroken werd beginnen.

Maar wat is vrijheid?

Vrijheid is alleen dáár, waar gehoorzaamheid is aan het Woord en de wet Gods en een volk zijn verantwoordelijkheid voor den Drieënnigen God verstaat.

Maar zien wij nu niet rondom ons, dat die vrijheid nog altijd in groot gevaar is, in grooter gevaar dan toen de nationaal socialist ons bedreigen kon met zijn misdadige willekeur?

Met Hitler en de zijnen is het boos beginsel, dat hen dreef, zeker niet overwonnen.

Wij mogen nu ook wel bedenken, dat met Napoleons val en het herstel van Neerlands onafhankelijkheid in 1813, de geest van Napoleon, de geest der revolutie niet was overwonnen. Hij begon toen eigenlijk eerst zijn werk. Bilderdijk had gebeld: Holland leeft weer — men kent dat gedicht, maar weet men wel hoe diep hij was teleurgesteld, toen hij zag, hoe dat leven werd besteed?

Hoe droef was en bleef het in den staat en in de kerk.

Want wat de eerste koning voor de diepgezonden gereformeerde kerk deed, te diep ingezonken om zich zelf te laten opheffen door den Eene, Die dit vermocht, was ongeveer gelijk aan het schema, door Napoleon opgesteld en door den Nederlandschen ambtenaar Janssen gehoorzaam overgeschreven. De kerk liet zich knechten. Zij had ook heel de dagen der Fransche revolutie meer zorg gehad voor de kerkelijke goederen dan voor het hooghouden van belijdenis en tucht.

En nu? Is het niet alsof de geschiedenis zich herhaalt?

Wij hoorden den nationaalsocialist van eenheid roepen. En allerwege spreekt men er, na de vrijmaking, nog van.

Wij zuchtten onder het geweld van den absoluten staat. En zie — hoevelen knielen nu nog voor het altaar voor dien afgod opgericht.

Burke waarschuwde in de dagen der Fransche revolutie: denk er om, de staat kan geen goed doen, alleen maar kwaad keeren.

Thans is het alsof alle goed van den staat moet komen. Zelfs in antirevolutionairen kring hoort men er van.

In één opzicht schijnt er een omkeering te zijn, maar die is erger dan wat er was.

De Fransche revolutie roemde in de kracht der rede en in de kracht der wet. Het woord grondwet werd met een hoofdletter geschreven. Maar nu? Zegt men: terug tot Gods wet? Zegt men als Groen: laat ons tot onze constitutie terugkeeren, en ons daarbij aansluiten, aansluiten aan het goede, dat God ons voor het staatsleven gaf?

Men heeft het thans druk over de illegaliteit, gedurende den bezettingstijd begrijpelijk; maar behoorde wij thans niet te roepen, om terugkeer tot onze constitutioneele goederen, tot onze grondwet, tot de wetten, die er waren?

Het schijnt thans echter wel, alsof er geen grondwet meer is. Velen spreken er smalend van. Er schijnt voor velen geen wet meer te zijn. Alles is willekeur. Men roemt in de daad, d.i. de normloze daad, men prijst, zonder het te beseffen, de wetteloosheid, nadat de vreeselijke wetteloze, die ons ten doode toe benaauwde, is gevallen, weggerukt door onzen God. Die ons genadig wilde zijn. Zoo heeft de tijdgeest ons aangevreten, dat wij, wachtend op een nieuwe wereld, de oude beproefde beginselen zouden vergeten. Maar als dit het geval ware, zou er geen vrijheid, geen vrijwording zijn.

Wij raakten den nationaal socialist kwijt, wij behielden zijn beginselen. Zoo was het eens na de bevrijding in 1813. Zoo mag het toch niet weer zijn. Maar het zou kunnen.

Het zou kunnen, als bleek, dat de geest van dezen tijd in onze kerken doordrong, want als een volk ten verdere wordt gevoerd, is het kwaad steeds weer in de kerk begonnen.

Welnu — dit kwaad rees in onze gereformeerde